KUNTA LIITTO

SUP-direktiivin toimeenpanon tilannekatsaus - jätelain muutos, asetukset ja koostumustutkimus

KEHTO-foorumi, kunnossapitäjien tapaaminen

Oulu 4.11.2022

Erityisasiantuntija Tuulia Innala

EU-lainsäädännön muutosten sekä hallitusohjelman toimeenpano

Jätelain muutosten vaiheet 1 ja 2:

- Laajat muutokset voimaan 19.7.2021, rekisterimuutokset 1.9.2022
  - Jätealan asetukset voimaan 1.12.2021

Vaihe 3:

- **Jätelain muutokset eduskunnassa syksyllä 2022**
  - **kertakäyttömuovisäädökset**
  - pakkausten tuottajavastuun liikevaihtorajan poisto + tuottajanvastuun tarkennukset
  - ulosmyyntiraja + SOTE-siirtymäaika

KUNTA LIITTO

Taustalla ns. kertakäyttömuovidirektiivi eli SUP-direktiivi

LAAJENNETTU TUOTTAJAVASTUU
(8 art.)

keinot erilaisia direktiivin soveltamisalaan kuuluville eri tuotteille

TUOTEKIELLOT
(5 art.)

KANSALLISET KULUTUKSEN VÄHENTÄMISTOIMET
(4 art.)

VALISTUSTOIMET
(10 art.)

TAVOITTEET

- vähentää ympäristön roskaantumista, erityisesti merialueilla
- edistää kiertotaloutta
- edistää sisämarkkinoiden toimintaa

RAPORTOINTIVAATIMUKSET
(13 art.)

MERKINTÄVAATIMUKSET
(7 art.)

TUOTEVAATIMUKSET
(6 art.)

ERILLISKERÄYSVAATIMUKSET
(9 art.)

KUNTA LIITTO

Kertakäyttömuovijätteiden tuottajavastuu

KUNTA-LIITTO

Uusi tuottajan kustannusvastuu

- Taustalla ns. SUP-direktiivi.
  - Direktiivi tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä
- Direktiivi velvoittaa säätämään tiettyjen kertakäyttömuovituotteiden, kuten erilaisten ruokapakkausten ja -kääreiden ja tupakantumppien, tuottajavastuusta.
- Kertakäyttömuovituotteiden tuottajien tulee 1.1.2023.-1.1.2025 lukien vastata kuluista, joita kunnille syntyy ko. tuotteista syntyneiden jätteiden keräyksestä ja siivouksesta kuntien yleisiltä alueilta.
  - Tuottajat vastaavat vain tiettyjen nimettyjen tuoteryhmien roskaamisen siivoamisen kuluista, ei kaikista kunnille syntyvistä kuluista
  - Siksi kuntien keräämien roskien koostumus tulee tuntea → valtakunnallinen tutkimus käynnissä ja sen rahoittavat Kuntaliitto, KEHTO-kaupungit sekä SUP-tuottajat

Kertakäyttöiset muovituotteet –uusi tuottajavastuusääntely

- Muovia sisältävät tietyt kertakäyttöiset tupakkatuotteet, kosteuspyyhkeet, ilmapallot, pakkaukset ja juomamukit
- Tuottajalle vain <u>kustannusvastuu toisen tekemästä työstä</u>
  - Em. kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajille säädetään jätelaissa (646/2011) kustannusvastuu tietyistä kuntien yleiseen käyttöön tarkoitetuilla alueilla toteuttamista jätehuoltotoimista ja roskaantumisen siivoamisesta
- Huom. Poikkeuksena kalastusvälineiden tuottajille sekä jätehuollon toteuttamis- että kustannusvastuu

SUP-tuotteet

- Pakkauksista:
  - Syömävalmiin ruuan 1 annoksen pakkaukset ja kääreet
  - max. 3 l juomapakkaukset
  - juomamukit
  - kevyet kantokassit
- Esikostutetut kosteuspyyhkeet ja ilmapallot
- Suodattimelliset tupakkatuotteet ja irtosuodattimet
- Muovia sisältävät kalastustuotteet

KUNTA LIITTO

Eri tuotteiden tuottajavastuu alkaa eri aikaan ja koskee eri toimia

- SUP-pakkausten ja SUP-tupakkatuotteiden kustannusvastuun tulisi alkaa jo vuoden 2023 alusta
  - Koskee sekä jäteastiakeräystä että maasta poimittavia roskia
- Tyhjänä myytävien juomamukien kustannusvastuu alkaa vuoden 2025 alusta
  - Koskee sekä jäteastiakeräystä että maasta poimittavia roskia
- Kosteuspyyhkeiden ja ilmapallojen tuottajavastuu alkaa vuoden2025 alusta
  - Koskee vain maasta poimittavia roskia
- Kalastusvälinejätteet 2025 alusta

KUNTA-LIITTO

Vaikutukset jätelakiin

Kertakäyttömuoviroskista säädellään jätelaissa pykälissä:

- 6 § Muut määritelmät
- 48 § Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat
- *48 a § Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu*
- *48 b § Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista*
- *48 c § Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet*
- *48 d § Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen*
- *48 e § Kunnan jätehuolto- ja siivouskustannusten ilmoittaminen ja korvaaminen*
- *48 f § Koostumusselvitys*
- *48 g § Kunnan velvollisuudet tupakkatuotteista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä*
- Voimaantulosäännös

Perusskunnan tehtäviä

KUNTA-LIITTO

Mitä tulossa lakiin?

- 48 a § Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu
  - Säädetään, että SUP-tuottajilla vain jätehuollon kustannusvastuu, ei toteuttamisvastuu
- 48 b § Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista
  - Säädetään vuosittaisesta kustannusvastuusta tuoteryhmittäin
- 48 c § Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet
  - kunnan puhtaanapitovastuulle kuuluvat alueet (kunnossa- ja puhtaanapitolaki) + jätelain 74.1 §:n kohdat 1, 2 ja 5, joilla kunta toiminnon pitäjä tai alueen haltija + alueet, joilla kunnalla alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut (JL 76 §)
- 48 d § Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen
  - Tuottajan osuus määräytyy **kuntien ilmoittamista jätehuolto- ja siivoustoimien kokonaiskustannuksista ja perustuu jätteen koostumusselvityksessä määriteltyyn jakoon**

KUNTA-LIITTO

Kunnan jätehuolto- ja siivouskustannusten ilmoittaminen ja korvaaminen (JL 48 e §)

- Ollakseen oikeutettu tuottajan maksamiin korvauksiin **kunnan on vuosittain toukokuun loppuun mennessä ilmoitettava Pirkanmaan elinkeino -, liikenne - ja ympäristökeskukselle 48 d §:ssä tarkoitetut jätehuolto -ja siivouskustannuksensa edelliseltä vuodelta.**
- Ilmoituksessa on **eriteltävä kustannukset**, jotka ovat aiheutuneet:
  - 1) roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetystä jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä;
  - 2) roskaantumisen siivoamisesta, roskien kuljetuksesta ja käsittelystä;
  - 3) erillisistä tupakkajätteelle tarkoitetuista jäteastioista sekä 48 b §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta tiedotuksesta ja neuvonnasta
- Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen kunnalle maksettavista korvauksista, tuottaja maksaa korvauksen PIRELYLLE, joka tilittää rahat kuntaan.
- **Siirtymäaika:** vuosina 2023-2025 kunnan jätehuolto- ja siivouskustannukset ovat 4,79 e/asukas. → luvusta lasketaan tuottajien osuus koostumuksen perusteella

Kunnan velvollisuudet tupakkatuotteista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä

- *JL 48 g §*
- **Kunnan on järjestettävä** 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuista **tupakkatuotteista aiheutuvan jätteen keräys** edellä 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla sekä mainittuihin tuotteisiin ja jätteisiin liittyvä neuvonta ja tiedotus 51 §:n mukaisesti. **Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä** tupakkajätteelle tarkoitettujen jäteastioiden vähimmäismäärästä ja sijoittelusta sekä tiedotuksen ja neuvonnan sisällöstä.

- SUP-asetusluonnoksessa ehdotettu, että tupakkaroskiksia tulisi olla kunnassa vähintään 1 kpl/300 asukasta. Hankittava vuoteen 2024 mennessä. → YM:n mukaan lausuntojen perusteella tähän ollaan esittämässä **3 vuoden siirtymäaikaa**.

Miksi erityissääntelyä tupakantumpeista?

- Roskina ongelmallisia
- Suomessa ympäristöön päätyy vuosittain noin neljä miljardia tupakantumppia.
- Kappalemääräisesti tupakantumpit ovat selvästi yleisin roska ja muodostavat yli 60 prosenttia kaikista roskista.
- Filtteri ei hajoa biologisesti, vaan jäljelle jää mikromuovihiukkasia
- **Kerättyyn muoviroskaan sisältyy nykyisillä siivoustekniikoilla vain vähän tupakantumppeja**, joten niiden tuottajien vastuu siivouskustannuksista olisi muutoin jäämässä kohtuuttoman pieneksi.
- Keinoiksi valittu tumppiroskisten lisääminen sekä valistus ja neuvonta. Kansainvälinen tupakkasopimus + lainsäädäntö estävät, että tehtävä voisi olla tupakkatuottajilla.

Tuottajan teetettävä koostumustutkimus

- *48 f § Koostumusselvitys*
- Tuottajien on yhdessä tehtävä selvitys kunnan 48 c §:ssä tarkoitetuilta alueilta keräämien jätteiden ja siivoamien roskien koostumuksesta (koostumusselvitys) **vähintään kolmen vuoden välein**. **Kuntien on toimitettava tuottajille selvityksessä tarvittavat tiedot ja muutoinkin tarvittavin toimin avustettava selvityksen toteuttamisessa.** Selvitys on toimitettava ympäristöministeriölle.
- Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koostumusselvityksen sisällöstä sekä kuntien velvollisuudesta toimittaa tietoja ja avustaa selvityksen toteuttamisessa.

Mitä ehdotus aiheuttaisi kunnille?

Kustannuksista raportoitava

- Roskien kerääminen ja siivous jatkuu kunnissa kuten ennenkin.
- Kuntien tulee eritellä puhtaanapidon kuluistansa sekä maasta poimittavista roskista että roska- ja jäteastioiden tyhjennyksestä aiheutuvat kustannukset.
- Kustannukset ilmoitetaan vuodesta 2026 lukien Pirkanmaan ELY-keskukselle.
  - Tupakkaroskisinvestoinnit ja tiedotus- ja neuvontakulut ilmoitettava jo vuodesta 2023
- Kunta saa jälkikäteen osan jätteen keräykseen ja siivoukseen käyttämistään määrärahoista takaisin.

Tupakkatuottajien <u>kustannuksella</u> tehtävät toimet

- Kuntien tulee hankkia ja sijoittaa yleisille alueille, kuten puistoihin, erillisiä tupakkaroskiksia 1 kpl jokaista 300 asukasta kohden. → Suomeen tumppiroskiksia yli 18 000
- Roskisten tulisi olla hankittuna vuoteen 2026 (?) mennessä
- Kunnille tulossa myös tupakantumppien keräysastioiden ja roskaamisen ehkäisemisen neuvonta- ja tiedotusvelvollisuus.

SUP-asetukset täydentävät jätelakia

- Asetuksissa määritellään lakia tarkentavat toimet
- Lausunnoilla 19.8.2022 saakka
  - Linkki lausuntopalveluun
- Oleellisimmat
  - Valtioneuvoston asetus eräistä muovituotteista
  - Valtioneuvoston asetus eräiden muovituotteiden tuottajien kunnille maksamista korvauksista
- Korvausasetuksessa määritellään kuntien saamat korvaukset
  - Alkuun 2023-2025 lähtöluvusta 4,79 e/as, 2026 todellisten ilmoitettujen kulujen perusteella
  - Painotuksella: noin 65 % kuluista jäteastiakeräyksestä ja 35 % maasta poimittavista roskista (?)
  - SUP-roskien osuus kaikesta roskasta määrää korvausmäärän asukasta kohti

Seurantaryhmä perustetaan

- YM:n asettama seurantaryhmä koostuu kuntien, tuottajien, valvovien viranomaisten sekä terveysviranomaisten edustajista. Tupakantuottajat eivät saa olla edustettuina seurantaryhmässä, mutta heitä tulee kuulla.
- Tehtävänä:
  - laatia **kunnille ohje ko. kustannusten luotettavaksi seuraamiseksi** sekä **edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa.**
  - seurata ja ohjata eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajille asetetun kustannusvastuun toteuttamista
- *”osapuolten yhteistyö seurantaryhmässä varmistaa riittävissä määrin sen, että kuntien toteuttamat roskien keräys- ja siivoustoimet ovat direktiivin tarkoittamalla tavalla välttämättömiä ja kustannustehokkaita ja ne vahvistetaan asianomaisten kesken avoimella tavalla.”*

Puisto- ja katuroskan koostumustutkimukset

KUNTA-LIITTO

Miksi koostumusta tutkitaan?

- Jotta kustannusvastuuta voitaisiin jakaa SUP-tuotteiden tuottajien kesken, on tarpeen tutkia yleisiltä alueilta siivotun kertakäyttömuoviroskan koostumus.
  - SUP-roskien osuus kaikista roskista
  - Eri SUP-tuoteryhmien, kuten tupakantumppien, erilaisten ruoka- ja juomapakkausten sekä kosteuspyyhkeiden osuudet roskien joukossa
- Jätehuollosta kunnille aiheutuvien kustannusten tieto yhdessä ko. jätteiden koostumustiedon kanssa mahdollistavat kustannusten oikeudenmukaisen jakamisen tuottajien ja kuntien kesken sekä eri tuottajien välillä.

Vaihe 1: menetelmäkehitys

- Menetelmäkehitys s 2021
- Konsulttina Ramboll Finland (kilpailutettu)
- Menetelmä sisältää:
  1. Ehdotuksen tutkimusten mittakaavasta Suomessa
  2. Suuntaviivoja tutkimusten suunnitteluun kohdekaupungeissa
  3. Lajitteluohjeen yleisiltä alueilta kerättyjen jätteiden koostumuksen määrittämiseksi. Työ tehdään käsinlajitteluna.

     Menetelmä yleisiltä alueilta roska-astioihin kerättävien ja maasta siivottavien roskien koostumuksen selvittämiseksi | Kuntaliitto.fi

- Koostumustutkimukset vuonna 2022 ja samalla menetelmän testaus + jatkokehitys

Koostumustutkimusten periaatteita *

Tutkimuksen vaihe	Suositus	Peruste
Tutkimusten paikallinen kohdentaminen	Suuriin, yli 50 000 asukkaan kaupunkeihin yli 100 000 asukkaan kaupunkeja painottaen. Helsinki sisällytetään tutkimuksiin.	Yli 80 % yleisten alueiden puhtaanapidon kustannuksista syntyy yli 50 000 asukkaan kaupungeissa.
Tutkimusten ajallinen kohdentaminen	Katetaan lumettomat vuodenajat kesäaikaa painottaen.	Kesäaikana yleisten alueiden puhtaanapidon ajankäyttö ja jätekertymät ovat suurimmillaan.
Näytemateriaalin keräys	Räätälöidään jokaiselle alueelle erikseen yhteistyössä puhtaanapidosta vastaavan tahon kanssa mm. roska-astioiden sijainteja ja tyhjennysvälitietoja hyödyntäen. Näytemateriaalia kerätään vähintään 80 roska-astian (60 litraa) sisällön verran. Maasta kerättävillä jätteillä pyritään samaan näytemateriaalin määrään.	Katetaan tutkittavien kaupunkien tai niiden osien yleisten alueiden puhtaanapidon kohteet mahdollisimman kattavasti.
Näytteenotto	Lajiteltava näyte, 600 litraa, koostetaan homogenisoidusta näytemateriaalista	Näytteen homogenisointi parantaa lajittelutulosten edustavuutta kerätyn näytemateriaalin sisällä.
Lajiteltavat jakeet	Sovitaan tutkimukseen osallistuvien tahojen kesken.	Tutkimuksen tavoite määrittelee myös lajiteltavat jakeet.
Koostumusosuuksien määritys	Roska-astioista kerättäville jätteille tilavuuteen ja maasta kerättäville jätteille kappalemäärään perustuen	Roska-astioihin kerättävien jätteiden suurimmat kustannusvaikutukset kytkeytyvät niiden tyhjentämiseen käytettyyn aikaan. Tyhjennystarve aiheutuu jätteiden tilavuudesta. Maasta kerättävät jätteet poimitaan pääasiassa yksitellen, jolloin siihen kuluva aika määräytyy pitkälti kappalemäärän perusteella.

* Kaartinen, T. & Mäkelä J. (2021) Menetelmä yleisiltä alueilta roska-astioihin kerättävien ja maasta siivottavien roskien koostumuksen selvittämiseksi.

Kuva: Satu Ojala

Vaihe 2 koostumustutkimukset

- Tutkittu menetelmän mukaisesti SUP-roskan koostumusta yleisillä alueilla. Erikseen selvitetty osuudet roska-astioihin kerättävistä jätteistä ja maasta siivottavista jätteistä.
- Tutkimuksia on tehty Lahdessa, Turussa, Vaasassa ja Helsingissä vuoden 2022 aikana.
- Sisälsi lajittelututkimukset 4 ajankohtana 4 kaupungissa: yht. 16 tutkimusta ja 32 näytettä.
- Jokaisesta tutkimuksesta laaditaan kohderaportti. Tulosten analysointi toteutetaan erikseen koko tutkimuksen loppuraportissa.
  - Valmistuu 15.12.2022 mennessä
- Tulokset lainsäädännössä käyttöön → korvausten suuruus perustuu koostumukseen

KUNTA-LIITTO

Tutkimusten eteneminen

TUTKIMUSTEN SUUNNITTELU ESIMERKKIKAUPUNGEISSA

Kaupunki	Yleisten alueiden puhtaanapito	Tutkimusalueiden valinta	Valitut alueet
Lahti	Urakoitsijat (4 aluetta, 3 urakoitsijaa + aliurakoitsijat)	Rambollin ehdotus (+kaupungin näkemys)	Keskusta ja eteläinen urakka-alue
Turku	Urakoitsijat (5 aluetta, 4 urakoitsijaa)	Yhteistyössä kaupungin kanssa	Keskusta ja läntinen (+eteläinen alue)
Vaasa	Kaupunki + urakoitsija(t)	Yhteistyössä kaupungin kanssa	Keskusta + muita kaupungin hoitamia alueita
Helsinki	Urakoitsijat	Rambollin ehdotus (+alueiden sisällä Staran ehdotukset)	Haaga + valitut keskustan alueet

Pvm (ma)	16.5.2022	23.5.2022	30.5.2022	6.6.2022	13.6.2022	20.6.2022	27.6.2022	4.7.2022
Viikko nro	20	21	22	23	24	25	26	27
	Lahti1		Turku1	Vaasa1		Hki1		Turku2

Pvm (ma)	11.7.2022	18.7.2022	25.7.2022	1.8.2022	8.8.2022	15.8.2022	22.8.2022	29.8.2022
Viikko nro	28	29	30	31	32	33	34	35
	Lahti2	Vaasa2			Lahti3		Turku3	Hki2

Pvm (ma)	5.9.2022	12.9.2022	19.9.2022	26.9.2022	3.10.2022	10.10.2022	17.10.2022	24.10.2022	31.10.2022
Viikko nro	36	37	38	39	40	41	42	43	44
	Vaasa3		Hki3	Turku4		Lahti4	Vaasa4	Hki4	

Tehty
Sovittu
Alustava

Lähde: Ramboll

Alustavia koostumustuloksia

- Jäteastioista kerätyistä roskista näyttää alustavasti olevan noin 46 tilavuusprosenttia SUP-tuottajavastuun piiriin kuuluvia.
- Maasta kerätyissä roskissa SUP tuottajavastuun piiriin kuuluvien roskien osuus kappalemääräosuuksina laskettuna pienempi kuin roska astioista kerätyistä (noin 34 kpl-%).

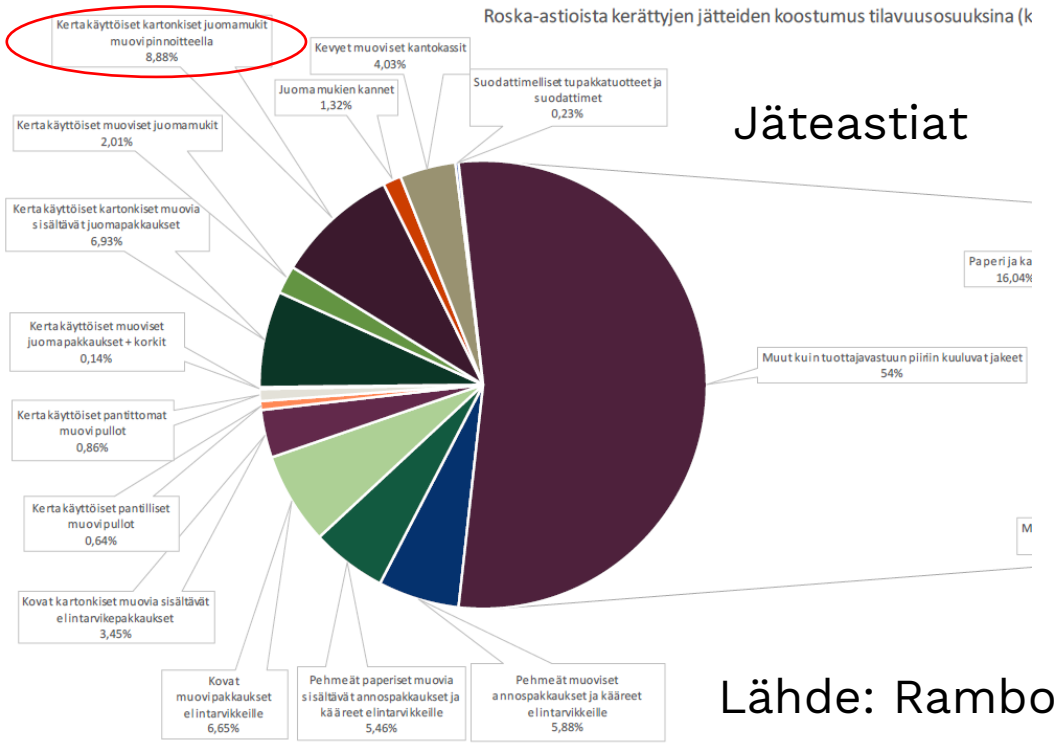

Jäteastiat

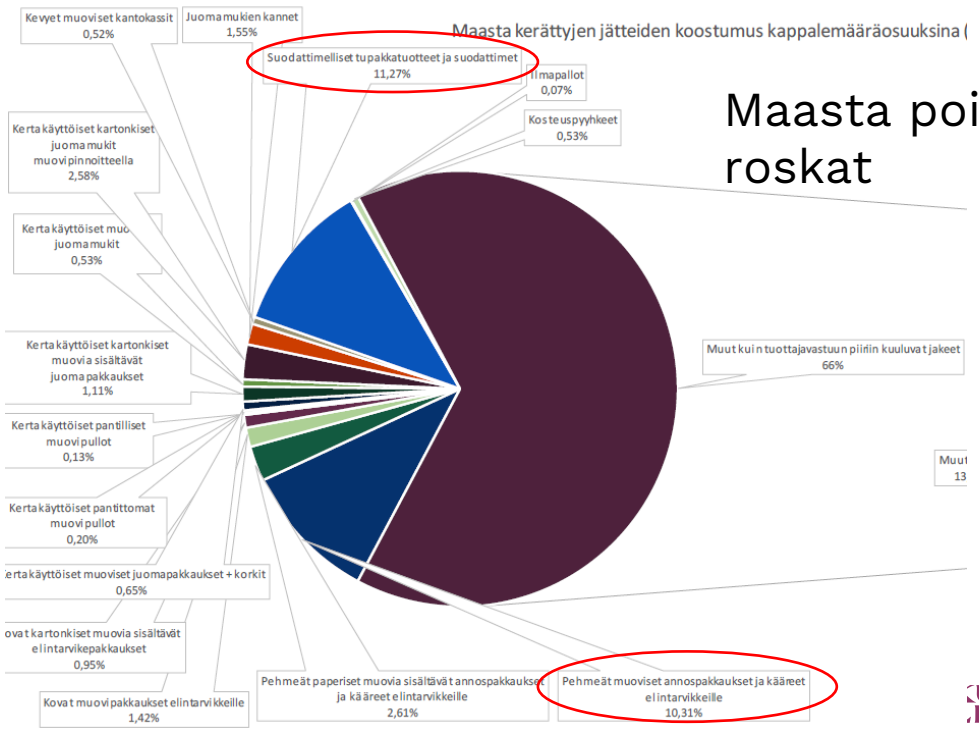

Maasta poimitut roskat

Lähde: Ramboll

Konsultin havaitsemia haasteita

- Haastavat tuotetulkinnat (SUP/ei SUP) → selkeytyneet, helpottaa lajittelutyötä
- Puhtaanapidon erilaiset ja monitahoisetkin järjestelyt kuntien välillä ja kuntien sisällä edellyttävät erityisen hyvää kommunikaatiota koostumustutkimukseen osallistuvien tahojen kesken.
  - Puhtaanapidon tekijöinä kunnat, urakoitsijat & aliurakoitsijat
  - Esim. kaupungin eri alueet kuntien ja/tai useiden urakoitsijoiden vastuulla
  - Esim. viher- ja katualueet sekä bussipysäkit saman urakoitsijan eri tiimien hoidossa
- Maasta kerättyjen roskien määrä on haastavaa kerryttää tutkimuksia varten yhtä suureksi (=edustavaksi) kuin roska astioista kerättyjen roskien→ korostaa oikeiden näytteen keruun ajankohtien valintaa (vs. säilytyshaasteet)

Esimerkki yleisten alueiden roskista (näytteenotto)

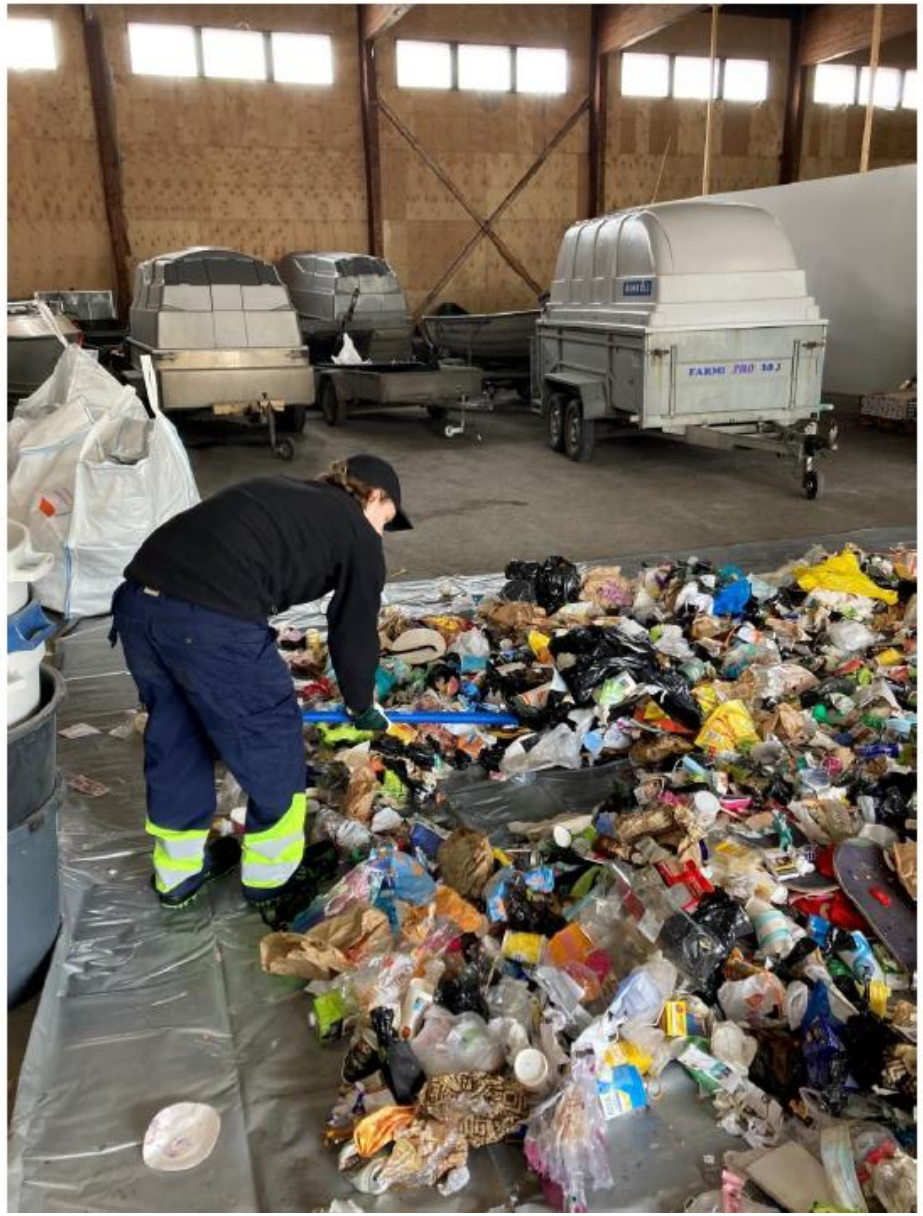

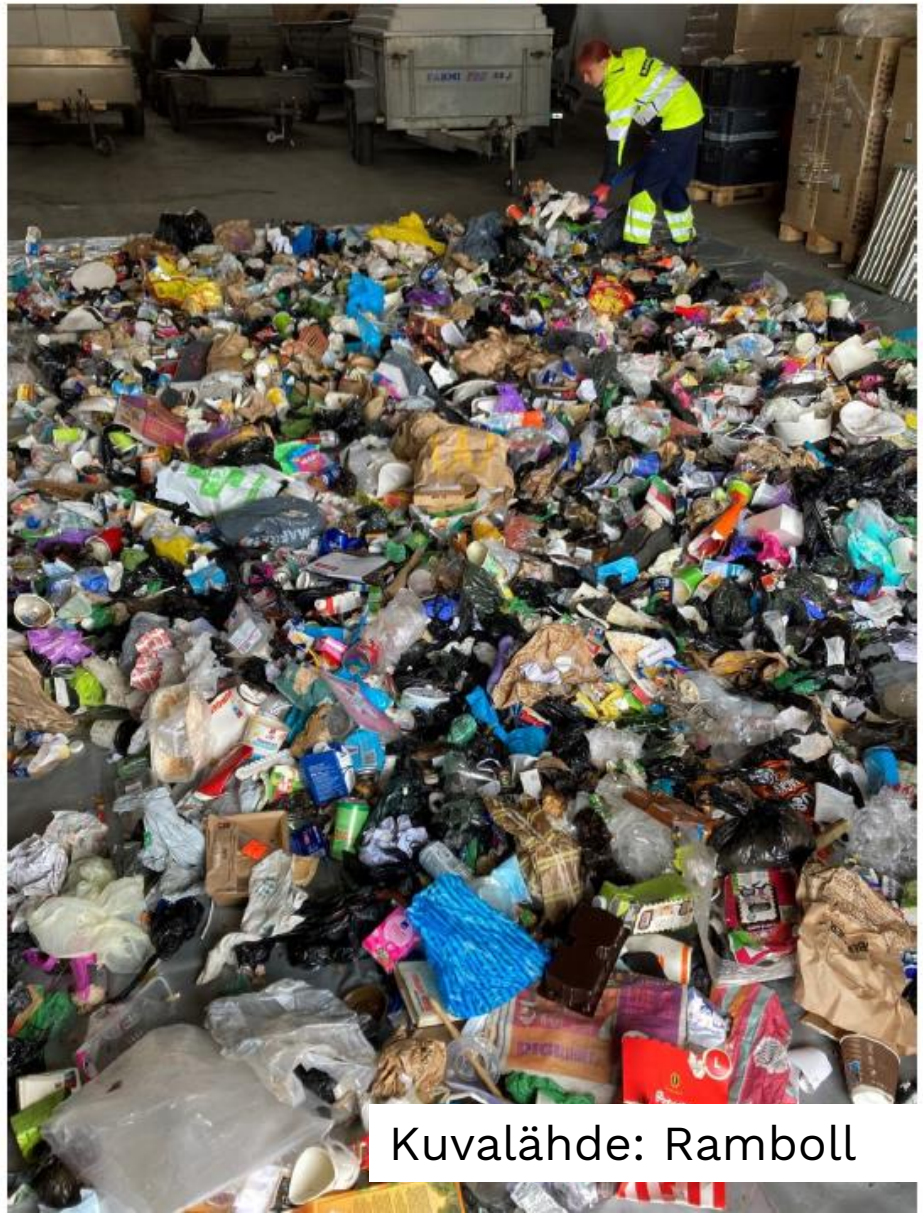

Kuvalähde: Ramboll

KUNTA-LIITTO

Yleisiltä alueilta kerätyt SUP-roskat – juomamukit ja niiden korkit ja kannet

Kuvalähde: Ramboll

Vaikuttaminen on tärkein tehtävämme. Teemme kestävää tulevaisuutta kunnille ja koko yhteiskunnalle. Toimimalla yhdessä olemme vaikuttavampia.

Kaiken takana on kunta.
Kunnan tukena Kuntaliiton edunvalvonta.

KUNTA LIITTO

KUNTA-LIITTO

Nostamme koko kuntakentän näkemyksiä esiin kansalliseen ja EU-tason lainvalmisteluun. Teemme työtä kestävien kuntien hyväksi. Tutustu lausuntoihimme!

Kaiken takana on kunta.
Kunnan tukena Kuntaliiton edunvalvonta.

Kiitos

Lisätietoja:
Erityisasiantuntija Tuulia Innala
tuulia.innala@kuntaliitto.fi
p. 040 572 2120

CC BY ND

www.kuntaliitto.fi